Patrimoniul Muzeului de Artă Populară „Dr. Nicolae Minovici"

Silvia Zamfir

În anul 1905, Nicolae Minovici se hotărăște să construiască o casă în stil neoromânesc la barierea de nord a orașului, în comuna Băneasa. Nicolae Minovici a construit această casă cu scopul de a-și adăposti colecția deja constituită la data ridicării. Încăperile clădirii au fost determinate de categoriile variate de obiecte colecționate, dar și de modul de expunere al acestora. Fiecare încăpere poartă câte o denumire dată de Nicolae Minovici: *odaia săsească și românească*, *odaia pentru musafiri*, *sala de mâncare*, *baia*, *dormitorul*, *capela*, *salonul* și *camera miresei*. Muzeul doctorului Minovici este primul muzeu bucureștean de artă populară, funcționând ca un muzeu privat începând cu anul 1906.

Pentru achiziționarea patrimoniului, Nicoale Minovici a realizat cercetări în zonele care-i erau ușor accesibile datorită relațiilor de familie – unele rude erau stabilite în Oltenia – de aceea a călătorit în județul Vâlcea, spre Horezu, până la Târgu-Jiu. Aceste călătorii în Oltenia l-au ajutat și în proiectarea vilei care a fost construită în 1904 și care va deveni muzeu de artă etnografică, dar și pentru îmbogățirea patrimoniului, prin achiziționarea unor obiecte de ceramică și țesături. Activitatea sa profesională pe care nu a desfășurat-o doar în București, ci și în Cluj, unde a fost profesor la Universitate, i-a permis să achiziționeze obiecte de artă populară pe care le adăuga la colecția sa din *vila de la șosea*. Și regiunea Muscel a fost printre cele care au contribuit la dezvoltarea colecției, iar participarea lui Nicolae Minovici – ca medic, dar și ca director al Centrului de reeducare a invalizilor de război, în primul război mondial –, în regiunea Neamț-Văratec-Secu, l-a obligat să revină mai des în Moldova.[1]

Colecția de la vila Băneasa a fost îmbogățită și de nepotul de soră al lui Nicolae Minovici, inginerul Dumitru Furnică Minovici, pasionat și el de ceramica din zonele Ardealului, el colecționând obiecte de ceramică din Sibiu, Brașov, Cluj. Pe lângă obiectele de ceramică, Dumitru Furnică a colecționat și icoane pe sticlă, obiecte de uz casnic din lemn, printre care căuce și furci de tors din zona Branului, iar din Banat a achiziționat țesături.[2]

Întreaga colecție a muzeului a fost constituită de colecționari, fără ca aceștia să aibă un plan dinainte stabilit, de aceea nu toate regiunile țării sunt prezentate în mod egal. Cele mai numeroase obiecte sunt costumele populare din zonele Suceava, Ilfov, Vlașca, Argeș, Muscel. Textilele sunt reprezentate și de alte obiecte sau accesorii precum: marame, ilice, cămăși cu mâneci de borangic, brâie, fote, covoare,

1. Adrian Majuru - *Familia Minovici. Univers spiritual*, Editura Institutul Cultural Român, București, 2005, p. 157.
2. Adrian Majuru, *Op. cit.* pp. 157-158.

https://biblioteca-digitala.ro

scoarțe, ștergare, șervețele brodate. Printre obiectele care îmbogățesc patrimoniul muzeului se pot observa și obiecte de artă religioasă: icoane pe lemn, candelabre, sfeșnice, candele, cădelnițe, cruci de lemn și de metal; obiecte de mobilier: divan, blidare sculptate și pictate, jilț, scaune cu spătarul sculptat și tapițate; lăzi de zestre; o colecție de ouă încondeiate strânse din toată țara, dar și o colecție de artă plastică reprezentată de artiști precum: Gheorghe Ionescu Doru, Elena Müler Stăncescu, Nicolae Vermont, Aurel Băeșu ș.a.m.d.

Pe lângă colecția de textile, Nicolae Minovici împreună cu nepotul lui au strâns o colecție și de obiecte de ceramică. Zonele etnografice de unde Nicolae Minovici a achiziționat obiectele de ceramică sunt: Oltenia pentru că-n zona respectivă avea relații de rudenie, dar și din Cluj, unde a fost numit profesor la Universitatea din Cluj. Nepotul lui, Dumitru Furnică Minovici, a fost interesat de obiectele de ceramică din sudul Ardealului - de la Brașov la Sibiu, - cât și din regiunea Clujului.[3]

Printre obiectele de ceramică din colecția doctorului Nicolae Minovici care sunt și cele mai numeroase – aproximativ 1800 de piese – se pot observa farfurii, cancee, căni, vaze, oale de diferite mărimi. Atelierele din care provin obiectele sunt:

3. Adrian Majuru - *Familia Minovici. Univers spiritual*, Editura Institutul cultural român, București, 2005, pp. 157-158.

https://biblioteca-digitala.ro

Odaia de musafiri

Atelierele Domeniilor Coroanei, Atelier Troița, Atelier Gheorghe Niculescu, Băneasa sau *Atelierele din Transilvania.*

Ceramica din Transilvania este reprezentată de străchini, castroane și căni din Făgăraș care, pe un fond alb, au pictate în mijloc un motiv vegetal, iar pe marginea castroanelor sau străchinilor și pe gâtul canceelor sunt prezente motive vegetale stilizate (crenguțe de brad). Cele mai vechi piese de ceramică reprezentate în colecția muzeului sunt cele lucrate într-un atelier din Mureș, în Saschiz. Ceramica lucrată în acest atelier din Saschiz are ca marcă reprezentativă decorul realizat cu albastru de cobalt, pe care sunt pictate cu alb motive vegetale, geometrice, avimorfe.

Obiectele de Saschiz din colecția doctorului Nicolae Minovici sunt în număr de zece, majoritatea farfurii adânci sau plate, dar și două cancee. Pe lângă particularitatea dată de culoarea albastrului de cobalt, aceste obiecte sunt datate cu anul în care au fost realizate și au un decor aparte în care se pot reliefa motive fitomorfe, geometrice sau avimorfe. Farfuriile au un decor central, o pasăre cu un strugure în cioc sau doar un ciorchine de strugure stilizat, iar pe margini, compoziția ornamentală este definită de elemente geometrice precum: linii drepte, ondulate sau în zig-zag.

Obiectele lucrate în atelierele din Saschiz se pot remarca prin următoarele elemente: decorul spectaculos prin tehnică, tematică sau cromatica folosită, cât și valoarea istorică: fiecare meșter datează farfuria pe care o lucrează. Cea mai veche farfurie de ceramică lucrată la Saschiz este inscripționată cu anul 1789.

Totodată, obiectele de ceramică transilvăneană sunt reprezentate în colecție și de regiunea Turda, din care se evidențiază obiectele lucrate în mod tradițional, de secol XIX, din care fac parte cancee și farfurii; tehnica pe care olarii din zona

https://biblioteca-digitala.ro

Farfurii de Saschiz

respectivă o dezvoltă se diferențează prin decorarea farfuriilor folosind cornul pe angobă albă. Cromatica folosită pentru compoziția ornamentală este galben-cromat, albastru, verde, pusă în valoare prin contururi subțiri de brun-mangan. Celălalt tip de ceramică de Turda este cea lucrată în perioada interbelică, în prima fabrică de ceramică înființată de frații Tompa, Antal și Farkas. În anii '30, aceasta devenise o întreprindere care le oferea olarilor și pictorilor un loc de muncă asigurat. Farfuriile lucrate în această fabrică de ceramică sunt mai subțiri față de cele lucrate tradițional, sunt glazurate atât pe interior, cât și pe exterior, iar decorul este realizat în special cu motive geometrice. [4]

Un alt atelier de ceramică reprezentat în colecția muzeului doctorului Nicolae Minovici este *Atelierul Domeniilor Coroanei*. Această instituție era formată din 12 moșii precum: Rușețu (Brăila), Sadova (Dolj), Segarcea (Dolj), Cociocul (Ilfov), Bicazul (Neamț), Gheorghița (Prahova), Clăbucetul-Taurului și Muntele Caraiman (Prahova), Domnița (Râmnicu-Sărat), Mălin (Suceava), Borca, Sabașa-Farcașa (Suceava), Dobrovățu (Vaslui). Scopul acestora era de a valorifica agricultura, pomicultura și viticultura, creșterea animalelor și meșteșugurile care existau în zonele care au intrat sub administrația Coroanei. Unul dintre meșteșugurile promovate de *Domeniile Coroanei* era și olăritul, practicat îndeosebi în Cocioc care era alcătuit din următoarele sate: Cocioc, Periș, Bălteni, Pisc, Văleni-Buriașu și Hereasca, dar și-n Segarcea.[5]

Producțiile de ceramică se deosebeau de celelalte prin faptul că fiecare obiect are câte o ștampilă aplicată pe fundul vaselor sub forma unei coroane, alături de inițialele "*DC*" (Domeniile Coroanei). Un alt element era și aplicarea glazurii sau a smalțului, care era de calitate mai bună față de celelalte vase lucrate în alte ateliere.

Olarilor din cadrul Domeniilor Coroanei li se cerea ca obiectele lucrate de ei să aibă o înfățișare plăcută, să fie arse bine, să aibă un sunet curat, să aibă pe ele picturi alese în culori naturale, altele decât cele luate din comerț și să nu copieze vasele pe care le văd la târguri.[6]

4. *Ceramica de Turda*, în http://referinte.transindex.ro/enciclopedie/articoletematice/articol.php?id=54
5. *Domeniile Coroanei*, în http://www.expresmagazin.ro/domeniul-coroanei-institutia-model-a-lui-carol-i-dupa-130-de-ani/
6. Adriana Scripcariu - *Oalele de Pisc. Patrimoniu cultural Ciolpani, județul Ilfov. Pisc, un vechi sat de*

https://biblioteca-digitala.ro

Vas realizat în Atelierul Domeniilor Coroanei

Vas de ceramică lucrat în atelierul Troița

Vas realizat în cadrul Domeniilor Coroanei

Vas realizat într-un atelier din Transilvania

Din colecția doctorului Nicolae Minovici cele mai numeroase piese sunt realizate în cadrul Domeniilor Coroanei. Acestea sunt ștampilate, dar se recunosc și prin felul în care sunt concepute, prin decorul acestora. Motivele folosite pentru decorarea pieselor sunt geometrice, fitomorfe și avimorfe, așezate pe un fundal în nuanțe de alb, galben, verde, albastru, brun.

Un alt atelier din care provin obiectele este și cel de *Troița* – plasat în spațiul urban bucureștean. Atelierul este înființat în 1922 de Armand Naumescu alături de pictorul Ioan-Marinescu Vâlsan, N.N. Tonitza, Ștefan Dumitrescu și alții. Scopul acestui atelier era de a îmbina arta modernă cu cea tradițională realizând în felul acesta obiecte de

olari, Editura Scoala Agatonia, Piscu, 2016, pp. 36-38.

https://biblioteca-digitala.ro

ceramică urbană.[7] Piesele se remarcă față de celelalte datorită modului în care sunt pictate, în special sfeșnicele care au un medalion pictat cu diferite scene biblice, dar și datorită ștampilei de pe fundul acestora care este reprezentată de o troiță și de un pătrat în care este specificată adresa atelierului (Strada Popa Savu, nr. 42, București). De asemenea, meșterii care lucrau în cadrul atelierelor de la Troița au oferit obiectelor și o formă care le conferă distincție față de celelalte obiecte.

Printre piesele de ceramică din colecția muzeului se pot remarca și piese care au fost lucrate în ateliere particulare precum cele lucrate de Gheorghe Mogoș Niculescu, care deținea un atelier în comuna Băneasa. Gheorghe Niculescu Mogoș s-a născut în 1900 și a trăit până în 1963, a fost profesor la Institutul de Arte, la secția ceramică.[8] Piesele lucrate de acesta sunt farfuriile care au motive fitomorfe și/sau avimorfe, cele mai multe dintre acestea sunt pictate cu culori închise precum: verde închis, brun sau negru. Pe spatele farfuriilor, olarul Niculescu le-a marcat prin următoarea inscripție: *Gheorghe Niculescu-Băneasa*. În afară de această inscripție, vasele nu sunt datate, dar putem spune că există o asemănare între aceste vase și cele de la centrul de ceramică de Troița, unde Gheorghe Niculescu a lucrat înainte să-și deschidă propriul atelier de ceramică.

Pe lângă atelierele de ceramică menționate mai sus, în colecția doctorului Nicolae Minovici se pot remarca și vase de Biniș, Banat: oale și ulcioare cu forme simple și elegante, iar culoarea acestora este cea a humei naturale cu ornamente brune sau negre; străchini de Hurez, de la începutul secolului XIX cu motive geometrice pictate cu cornul sau cu pensula.

Așadar, Muzeul de Artă Populară *Dr. Nicolae Minovici* dispune de o colecție de ceramică diversificată, expusă astfel încât se valorifică funcția estetică a obiectelor: pe tavanul camerelor se pot observa farfurii etalate care țin loc de lustră sau de lampă. Etalarea farfuriilor de pe tavan nu este întâmplătoare, ci obiectele sunt așezate sub forma unei rozete. De asemenea, expunerea farfuriilor în formă de rozetă este prezentă și pe pereții încăperilor. Funcția apotropaică a rozetei este evidentă prin prezența acesteia incizată pe piesele de mobilier, pe arcadă sau pe tocurile ușilor, dar și prin etalarea pieselor de ceramică.

7. *Aspecte istorico-etnografice,* în http://confluente.ro/Aspecte_istorico_etnografice_p_varvara_magdalena_maneanu_1372766456.html

8. *Gheorghe Niculescu*, în https://www.facebook.com/permalink.php?id=303206456371037&story_fbid=385949588096723

https://biblioteca-digitala.ro